

DOI: 10.34921/amj.2024.1.018

PSIXİ POZUNTULU UŞAQ VƏ YENİYETMƏLƏRDƏ İCTİMAİ TƏHLÜKƏLİ
ƏMƏLLƏRƏ MEYİLLİK

T.Z.Rzayev

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin
Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzi, Bakı

Məqalədə son 20 il ərzində Azərbaycanda psixi pozuntulu yeniyetmələr arasında rast gəlinən antisosial davranışın, həyata keçirilmiş ictimai təhlükəli əməllərin xarakteristikasının, bu yaş qrupunda rast gəlinən psixi pozuntuların xüsusiyyətlərinin araşdırılması, psixi pozuntulu yeniyetmə şəxslərin cinayət məsuliyyəti və cəzaçəkmə imkanlarının mümkünliyünün öyrənilməsi məqsədilə aparılmış tədqiqat işi haqqında məlumat verilmişdir. Müxtəlif psixi pozuntulardan əziyyət çəkən 339 yeniyetmənin 363 cinayət işi tədqiq edilmişdir. Tədqiqatdan alınmış nəticələrə görə son illərdə psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələr arasında cinayət əməli törətməyə meyillikdə cüzi də olsa artım olduğu müəyyən edilmişdir. Yaşı 16-dan 18-ə qədər olan psixi pozuntulu yeniyetmələrə nisbətən 16 yaşa qədər uşaqlar arasında cinayət əməlləri törədənlərin sayı daha çox qeyd edilmişdir. Cinayət əməli törətmiş uşaq və yeniyetmələr arasında ağıl zəifliyi (kəmağıllıq) olanlar üstünlük təşkil edir. Tədqiq olunan uşaq və yeniyetmələr arasında "Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətləri"n üstünlük təşkil etdiyi məlum olmuşdur (47,4%). Psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələrin 73,3%-i cinayət törədərkən anlaqlı vəziyyətdə olmuşdur. Tədqiq edilənlərin 8,7%-i məhs bu yaş dövründə təkrar cinayətlər törətmişlər. Psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələr arasında 45,2% halda qapalı həbs və ya məhkumluq şəraiti patoloji psixi dəyişikliklərin dərinləşməsinə səbəb olmuşdur.

Açar sözlər: ictimai təhlükəli əməl, cinayətkar davranış, psixi pozuntu

Ключевые слова: общественно опасные деяния, преступные поведения, психические расстройства

Key words: socially dangerous behavior, criminal behavior, mental disorders

Psixi pozuntulardan əziyyət çəkən cinayətkarlar, xəstəlik və cinayət əməlinin birləşməsinin mürəkkəbliyinə görə psixi sağlamlıq xidməti göstərənlər üçün xüsusi problem yaradırlar. Uşaq və yeniyetmə yaşlarında əlilliyin əsas səbəbləri arasında prioritet psixi fəaliyyətin pozulması ilə bağlıdır [1].

Ciddi psixi pozuntulara malik olan şəxslərin doğru ilə yanlış ayırd etmək qabiliyyəti zəifləmiş olur. A.Baird et al. psixozun aktiv simptomlarının xəstələr arasında intihar və qətl üçün risk faktorları olduğunu qeyd edirlər [2].

Məhkəmə-psixiatriya və məhkəmə psixologiyası psixi sağlamlığı zəif olan cinayətkarların diaqnozu və müalicəsi ilə yanaşı, psixi sağlamlıq və cinayət arasında əlaqəni araşdırır və qiymətləndirir. Əqli qüsuru olan şəxslər tez-tez məhkəmələr tərəfindən məhkəmə tibbi ekspertizası üçün göndərilirlər. Jones qeyd edir ki, bəzi zorakılıq və cinayətkar davranış nümunələri nümayiş etdirən bir neçə nəfər istisnalıq təşkil etməklə əqli qüsuru olan insanların

əksəriyyəti qanuna tabe olan vətəndaşlardır [3]. Karsten, de Vogel və Lansel qeyd edirlər ki, psixi sağlamlığı pozulmuş qadınlar da kişi həmkarları ilə eyni cinayət əməllərini törətməyə meyillidirlər [4].

Başqa bir fikir ondan ibarətdir ki, əqli qüsura malik olan insanlar eyni vaxtda həm cinayətkara, həm də cinayətin qurbanına çevrilməyə daha çox meyillidirlər [5].

Qəbul olunmuş ictimai rəyə görə, ağır cinayətlər, xüsusilə zorakılıq xarakterli cinayətlər cəmiyyətdə psixi xəstələr tərəfindən törədilir. Şübhəsiz ki, bu cür yanaşma zərərli və belə yanaşma psixi xəstələrin normal sosial mühitdə sağalma və yenidən adaptasiya prosesinə mane olur [6].

Ümumi psixi sağlamlıq problemləri olan şəxslərə qayğının göstərilməsi, birgə qaygını təşkil edən və sosial nəticələrin yaxşılaşdırılmasına yönəldilmiş xidmətlərin bir hissəsi kimi nəzərdən keçirilməlidir [7].

Müxtəlif ölkələrdə psixi xəstələrin psixiatrik

qiymətləndirilməsi və dispozisiyasına dair qanunla müəyyən edilmiş fərqli normalar mövcuddur. Bununla belə, bu cür cinayətkarlar üçün cəzaların yüngülləşdirilməsi prinsiplərini müəyyən edən müvafiq hüquqi müddələrdə çoxlu oxşarlıqlar da mövcuddur [8].

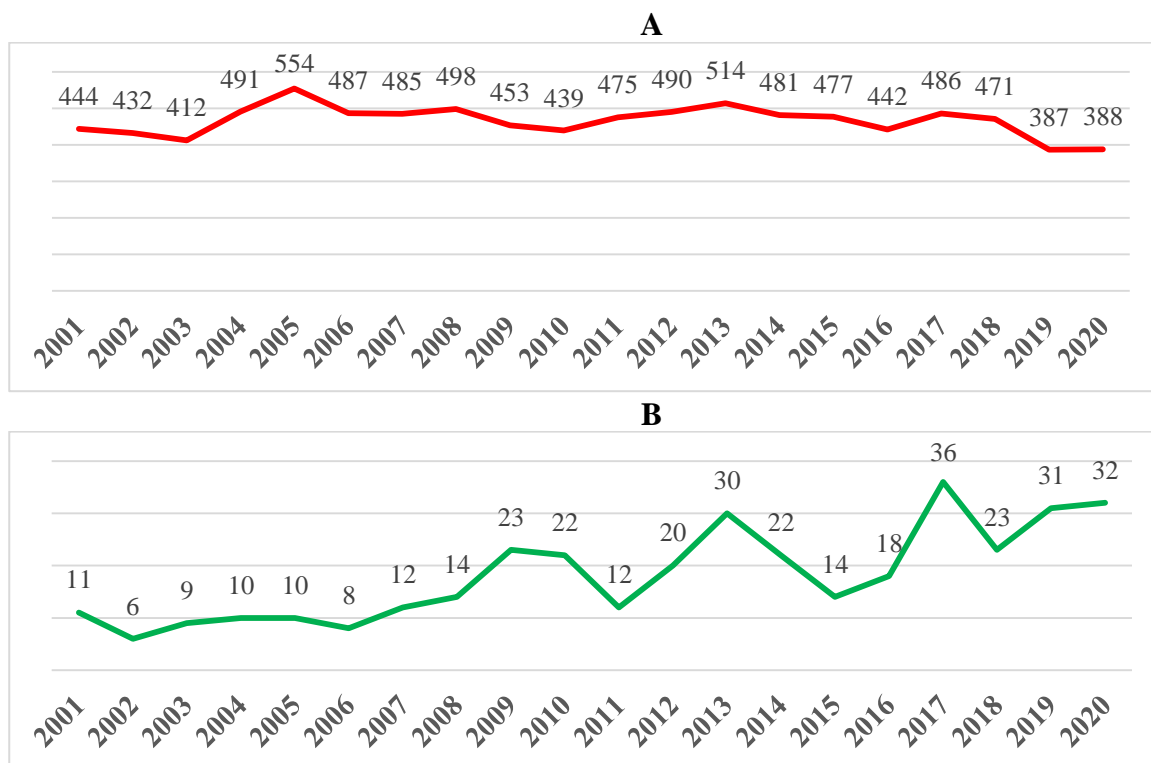
Əqli qüsuru olan şəxslər tez-tez məhkəmələr tərəfindən məhkəmə tibbi ekspertizası üçün göndərilir. Bundan əlavə, əqli qüsurun mövcudluğunun kifayət qədər əhəmiyyətli olduğunu qəbul etmək vacibdir, çünki orta və ağır səviyyəli intellektual problem şəxsin hüquqi proseslərə cəlb edilmə qabiliyyətinə önəmli dərəcədə təsir göstərə bilər [9].

Tədqiqat Azərbaycanda son 20 il ərzində psixi pozuntulu yeniyetmələr arasında rast gəlinən antisosial davranışı, həyata keçirilmiş ictimai təhlükəli əməllərin xarakteristikasını, bu yaş qrupunda rast gəlinən psixi pozuntuların xüsusiyyətlərini araşdırılmaq məqsədilə aparılmışdır. Eyni zamanda psixi pozuntulu yeniyetmə şəxslərin cinayət məsuliyyəti və cəzaçəkmə imkanlarının mümkünüyü öyrənilmişdir.

Tədqiqatın material və metodları. Araşdırma əsasən 2001-2020-ci illər ərzində Azərbaycanda məhkəmə psixiatrik ekspertizadan keçmiş

təqsirləndirilən şəxslər arasında 1008 nəfər 18 yaşadək olan uşaq və yeniyetmənin törətdiyi 1042 cinayət işi araşdırılmışdır. Araşdırılması aparılmış cinayətkar arasında bu və ya digər formalı psixi pozuntudan əziyyət çəkən 339 yeniyetmənin 363 cinayət işi tədqiq edilmişdir. Tədqiq edilən şəxslərin təkrar törətdikləri əməllər, eyni zamanda əziyyət çəkdikləri psixi pozuntu və cinayət əməllərinin xarakteri təhlil edilmişdir. Həmçinin həmin şəxslərin cinayət əməllərindəki anlaşıqlıq meyarı da qiymətləndirilmişdir. Tədqiqatın nəticələrinin statistik analizi zamanı Pirsonun χ^2 (xi-kvadrat) meyarı tətbiq edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri. Tədqiqatın məqsəd və vəzifələrinə uyğun olaraq ilk növbədə son illər ərzində uşaq və yeniyetmələrin ictimai sosial təhlükəli əməllərinin statistikasına fikir verilməlidir. Belə ki, tədqiqatı əhatə edən 20 il ərzində (2001-2020) Dövlət Statistika Komitəsinin verdiyi məlumata əsasən qeydə alınmış cinayət hadisələri arasında 18 yaşadək şəxslərin törətdiyi əməllərin göstəricisi və həmin dövrlərdə qeyd olunan şəxslər arasında psixi pozuntunun rast gəlinmə halları növbəti diaqramdakı kimi olmuşdur:



Şəkil. 2001-2020-ci illər üzrə uşaq və yeniyetmələrin cinayət əməllərinin statistikasısı (DSK):

A) uşaq və yeniyetmələrin cinayətlərinin ümumi sayı;

B) cinayət törədən uşaq və yeniyetmələr arasında psixi pozuntusu olanların sayı

Yuxarıdakı məlumat (şəkil) göstərir ki, qeyd olunan qrup üzrə son illərdə müəyyən qədər də olsa, yeniyetmələrin törətdikləri cinayət əməllərində ümumi azalma müşahidə edildiyi halda, tədqiq olunan qrup arasında bu istiqamətdə statistik cəhətdən əhəmiyyət kəsb etməyən artım müşahidə edilir.

Eyni zamanda 20 il ərzində ümumi öyrənilmiş bu və ya digər formalı psixi pozuntusu olan 7636 nəfərdən 339-u ($4,4 \pm 0,24\%$) cinayət törətmişdir. Ümumiyyətlə qeydə alınan 8924 cinayət işindən 363-ü ($4,1 \pm 0,21\%$) uşaq və yeniyetmə şəxslər tərəfindən törədilmişdir. Tədqiqata cəlb edilmiş və məhkəmə psixiatrik ekspertizası zamanı psixi pozuntusu aşkar edilmiş şəxslərdən 83 nəfər ($24,5 \pm 2,3\%$) yaşı 16-yə qədər olan uşaq, 256 nəfər ($75,5 \pm 2,3\%$) 17-18 yaşlarında olan psixi pozuntulu yeniyetmə olmuşdur ($p < 0,001$). Araşdırılması aparılmış şəxslərdən 327 nəfər ($96,5 \pm 1,0\%$) oğlan olmaqla, daha çox orta təhsilli, subay, işləməyən, natamam ailədə yaşamış və yaxın qohumlarla yaxşı münasibətdə olmayan şəxslər üstünlük təşkil etmişdir. Cinayət törədən şəxslər arasında 193 nəfər ($56,9 \pm 2,7\%$) müxtəlif psixi patologiyadan əziyyət çəkmiş, 141 nəfər ($41,6 \pm 2,7\%$) müxtəlif formalı şəxsiyyətin psixopatik cizgiləri olan şəxslər olmuşdur ($p < 0,001$). Cəmi 5 nəfərdə ($1,5 \pm 0,7\%$) psixi pataolgiya cinayət törətdikdən sonra məhkəmə psixiatrik ekspertizası zamanı ilk dəfə aşkarlanmışdır.

XBT-nin 10-cu versiyasında tövsif olunmuş psixi pozuntulardan əziyyət çəkən və 18-ə qədər

olan cinayət əməli törətmiş şəxslər arasında ağıl zəifliyi (F7) (kəmağıllıq) olan şəxslərə 39,4%, simptomatik forma da daxil olmaqla, üzvi psixi pozuntular (F0) – 28,2%, yetkin yaşlarda təsadüf olunan şəxsiyyət və davranış pozuntuları (F6) – 20,7%, şizofreniya, şizotipik və sayıqlama pozuntuları olan şəxslərə (F2) – 3,2%, affektiv pozuntular (F3) – 1,6%, stress və somatoform pozuntularla bağlı sinir pozuntuları (F4) – 6,9% hallarda rast gəlinmişdir. Göründüyü kimi, uşaq və yeniyetmə yaşlarda olan şəxslər arasında ictimai sosial təhlükəli əməllərə meyillik əsasən ağıl zəifliyi (kəmağıllıq) və inkişaf etməkdə olan yetkin yaşlarda təsadüf olunan şəxsiyyət və davranış pozuntularından əziyyət çəkənlərdir.

Tədqiqata cəlb olunmuş 41,6% uşaq və yeniyetmə şəxslərdə şəxsiyyətin müxtəlif formalı psixopatik cizgilərinin müəyyən olunması yuxarıda da qeyd edildiyi kimi inkişaf etməkdə olan şəxsiyyət strukturunda yaranmış hüdudi vəziyyətlərdir ki, bu da öz növbəsində tədqiq olunan şəxslərdə müşahidə olunan şəxsiyyət pozuntularının başlangic mərhələsi hesab edilə bilər.

Uşaq və yeniyetmələr arasında törədilmiş cinayət əməllərinin xarakterinə gəldikdə isə 20 ili əhatə edən tədqiqat dövrü ərzində psixi pozuntuya şübhə yarandığından bəzində məhkəmə psixiatrik ekspertizası təyin edilmiş şəxslər arasında psixi pozuntusu aşkar olunanlar ilə praktik psixi sağlam hesab olunan şəxslərin müqayisəli təhlili də aparılmışdır. Belə ki, alınan nəticələr 1-ci cədvəldə təsvir edilmişdir.

Cədvəl. Psixi pozuntulu və psixi sağlam şəxslərdə cinayət əməllərinin strukturunun kəmiyyət göstəriciləri

Cinayət əməlləri	Psixi pozuntulu		Sağlam		Fərqin dürüstlüyü
	müt.	%	müt.	%	
Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər	129	$35,5 \pm 9,8$	312	$45,9 \pm 6,7$	$p < 0,001$
Şəxsiyyətin azadlığı və ləyaqəti əleyhinə olan cinayətlər	0	–	8	$1,2 \pm 0,2$	$p > 0,05$
Şəxsiyyətin cinsi toxunulmazlığı və cinsi azadlığı əleyhinə olan cinayətlər	30	$8,3 \pm 2,3$	116	$17,1 \pm 2,5$	$p < 0,001$
Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər	172	$47,4 \pm 13,1$	210	$30,9 \pm 4,5$	$p < 0,001$
İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan cinayətlər	37	$10,2 \pm 2,8$	54	$7,9 \pm 1,2$	$p > 0,05$
Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlər	6	$1,7 \pm 0,5$	7	$1 \pm 0,2$	$p > 0,05$

Qeyd: p – psixi pozuntulu və sağlam şəxslər arasında fərqin statistik etibarlılığı

Cədvəldən də görüldüyü kimi, praktik psixi sağlam uşaq və yeniyetmələr daha çox 45,9% – “Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər” törədirlər. Lakin bu və ya digər formalı psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələr praktik psixi sağlam həmyaşıdlarından fərqli olaraq “Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətləri” daha mütəmadi hallarda törədirlər (47,4%). Nəzərə alsaq ki, cəmiyyətdə psixi pozuntulu şəxslər tərəfindən törədilməsi daha çox güman olunan “Şəxsiyyətin cinsi toxunulmazlığı və cinsi azadlığı əleyhinə olan cinayətlər” psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələrdən təxminən 2 dəfədən çox hallarda psixi sağlam uşaq və yeniyetmələr arasında rast gəlinir.

Müzakirə. Tədqiq etdiyimiz psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələrin cinayət törətdiyi andaki vəziyyətinə gəldikdə isə anlaqlılıq meyarı aşağıdakı kimi olmuşdur: psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmə şəxslər tərəfindən törədilən ümumi ictimai sosial təhlükəli əməllərin 12,4%-i anlaqsız, 12,1%-i isə anlaqlılığını istisna etməyən vəziyyətlərdə (məhdud anlaqlı) cinayət hadisəsi törətmişlər. Qalan böyük əksəriyyəti isə 73,3% halda cinayət əməlini törədkən anlaqlı vəziyyətlərdə olmuşlar. Cəmi 5 halda anlaqlı vəziyyətdə törədilən əməldən sonra psixi pozuntu əlamətləri aşkar olunmuşdur. Tədqiq olunmuş şəxslərdən törətdikləri ictimai təhlükəli əməl anındakı anlaqlılıq meyarından asılı olmayaraq 15,4% hallarda qanunvericiliyin tələbinə uyğun olaraq bu və ya digər formalı tibbi xarakterli məcburi müalicə tədbirlərinə cəlb edilmişlər. Təvsiyə və tətbiq olunmuş tibbi xarakterli məcburi müalicə növlərindən isə üstünlüyü 57,1% ilə ümumi tipli psixiatriya stasionarlarında olan tibbi xarakterli tədbirlər təşkil etmişdir. Bu isə onu göstərir ki, tədqiq olunmuş yaş dövründə rast gəlinən psixi və davranış pozuntuları ola bilsin ki, ilkin inkişaf dövründə olması, bir pozuntu kimi tam formalaşmış dərinləşməməsi eyni zamanda o dərəcədə ifadə olunmaması həmin şəxsləri böyük faiz hallarda ictimai təhlükəli əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) törətdiyi zaman xronik psixi xəstəlik, psixi fəaliyyətin müvəqqəti pozulması, əqli gerilik və ya sair psixi xəstəlik nəticəsində öz əməlinin (hərəkət və ya hərəkətsizliyinin) faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və ya onu idarə edə bilməkdən məhrum etməməsinin göstəricisi kimi qəbul edilə bilər.

Uşaq və yeniyetmələrin cinayət əməllərindən danışdıqda qeyd olunan şəxslərin təkrar cinayət əməllərinə toxunmadan keçmək düzgün olmazdı. Belə ki, ümumi iş (1042 hal) üzrə tədqiqatı aparılmış uşaq və yeniyetmələr arasında təkrar törədilən cinayət əməllərinə 91 halda (8,7-%) rast gəlinmişdir ki, onlardan da 49 nəfəri (53,8-%) psixi pozuntusu olan şəxslər olmuşdur. Bunlardan isə 12 nəfər (24,5%) şəxsiyyətin müxtəlif formalı psixopatik cizgiləri olan (hüddüdi tip) və 36 nəfəri (73,5%) XBT 10-cu baxışında təsnif olunmuş müxtəlif formalı psixi pozuntusu olanlar idi. Təkrar əməllər törədənələr arasında 13 nəfər (36,1%) simptomatik forma da daxil olmaqla, üzvi psixi pozuntuları, 11 nəfər (30,5%) ağıl zəifliyi (kəmağıllıq), 6 nəfər (16,7%) yetkin yaşlarda təsadüf edilən şəxsiyyət və davranış pozuntuları, qalan 16,7% digər psixi pozuntuları (affektiv pozuntular və stressə bağlı nevroitik pozuntular) olanlar idi. Eyni zamanda ilk cinayətində psixi sağlam hesab edilmiş 42 uşaq və yeniyetmədən törətdikləri təkrar əməllər zamanı təyin olunmuş məhkəmə psixiatrik ekspertiza qiymətləndirmələrinə görə 19 nəfərdə (45,2%) bu və ya digər formalı yeni psixi pozuntu və ya psixopatik cizgi əlamətləri inkişaf etmişdir. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, qapalı şəraitdə orta yaş, qoca və ahil şəxslərə nisbətən uşaq və yeniyetmələr arasında psixi sferada patoloji dəyişikliklərin inkişaf etmə faizi daha yüksəkdir.

Nəticələrdən çıxarış

1. Psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələr arasında cinayət əməli törətməyə meyllilikdə cüzi də olsa artım müşahidə edilir;
2. 16 yaşadək psixi pozuntulu uşaqlar arasında da cinayət əməlləri törətmə halları az deyildir (24,5%);
3. Cinayət əməli törətmiş psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələr arasında ağıl zəifliyi (kəmağıllıq) olan şəxslər üstünlük təşkil edir (39,4%);
4. Praktik psixi sağlam uşaq və yeniyetmələr öz həmyaşıdlarından fərqli olaraq “Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətləri” daha mütəmadi hallarda törədirlər (47,4%);
5. Psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələrin böyük əksəriyyəti cinayət əməlini törədkən anlaqlı vəziyyətlərdə olmuşlar

- (73,3%);
6. Təkrar əməllər törədən psixi pozuntulu uşaq və yeniyetmələrin böyük əksəriyyəti simptomatik forma da daxil olmaqla, üzvü psixi pozuntularından əziyyət çəkən şəxslərdir (36,1%);
7. İlk cinayətində praktik psixi sağlam hesab

edilmiş uşaq və yeniyetmələrdə qapalı həbs və ya məhkumluq şəraitində orta yaşlı, qoca və ahil şəxslərə nisbətən daha çox hallarda psixi sferalarında patoloji dəyişikliklərin inkişaf etmə faizi yüksəkdir (45,2%).

ƏDƏBİYYAT

1. Eyvazov R.Q., Ağayeva K.F. The role psychoneurotic pathologies among the causes main primary disability of population subject to age // Azerbaijan Medical journal, 2010, N1, s.132-135
2. Baird A., Shaw J., Hunt I.M., Kapur N., Appleby L., & Webb R.T. National study comparing the characteristics of patients diagnosed with schizophrenia who committed homicide vs. those who died by suicide // The Journal of Forensic Psychiatry and Psychology, 2018, 29(4), 674–689. doi: 10.1080/14789949.2018.1434226
3. Nathaniel Lehlohonolo Mosotho, Mpho Lesego Bantobetse, Gina Joubert, and Helene Engela le Roux. Demographic, clinical and forensic characteristics of alleged offenders referred to West End Specialised Hospital, Kimberley, South Africa // Psychiatr Psychol Law. 2020; 27(6): 925–938.
4. Karsten J., de Vogel V., & Lancel M. Characteristics and offences of women with borderline personality disorder in forensic psychiatry: A multicentre study // Psychology, Crime & Law, 2016, 22(3), 224–237. doi: 10.1080/1068316X.2015.1077250
5. Nixon M., Thomas S.D.M., Daffern M., & Ogloff, J.R.P. Estimating the risk of crime and victimisation in people with intellectual disability: A data-linkage study // Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 2017, 52(5), 617–627. doi: 10.1007/s00127-017-1371-3
6. Anna W., Maryla M. The handling of individuals with a diagnosis of mental illness by the justice system // Psychiatr. Pol. No. 271. - p. 1-15.
7. Kirkpatrick T., Lennox C., Taylor R. [et al.] Evaluation of a complex intervention (Engager) for prisoners with common mental health problems, near to and after release: study protocol for a randomised controlled trial // BMJ Open. - 2018. Vol. 8. - p. e017931.
8. Houidi A., Paruk S. A narrative review of international legislation regulating fitness to stand trial and criminal responsibility: is there a perfect system // Int J Law Psychiatry. - 2021. Vol. 74. - p. 101666.
9. White A.J., Batchelor J., Pulman S. [et al.] Fitness to stand trial: Views of criminal lawyers and forensic mental health experts regarding the role of neuropsychological assessment // Psychiatry, Psychology & Law. - 2015. Vol. 22, No. 6. - p. 880-889.
- 10.

СКЛОННОСТЬ К ОБЩЕСТВЕННО ОПАСНЫМ ДЕЙСТВИЯМ У ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ С ПСИХИЧЕСКИМИ РАССТРОЙСТВАМИ

Т.З.Рзаев

*Центр судебно-психиатрической экспертизы Министерства здравоохранения
Азербайджанской Республики, Баку*

Резюме. В рамках исследования, проведенного с целью изучения асоциального поведения среди психически неуравновешенных подростков в Азербайджане за 20 лет, характеристик общественно опасных деяний, психических расстройств, возможности уголовной ответственности и наказания были изучены 363 уголовных дела, совершенных 339 подростками с различными психическими расстройствами.

Количество правонарушителей среди детей до 16 лет было выше, чем среди подростков до 16-18 лет с большим количеством психических расстройств. Среди детей и подростков, совершивших преступные деяния, преобладают лица с умственной отсталостью (отставанием в развитии). Среди обследованных детей и подростков преобладали «преступления против собственности» – 47,4%. 73,3% детей и подростков с психическими расстройствами находились в состоянии сознания при совершении преступления. 36,1% обследованных совершили повторные преступления. По сравнению с лицами среднего, пожилого и старого возраста у детей и подростков с психическими расстройствами в 45,2% случаев условия закрытого содержания или осуждения приводили к углублению патологических психических изменений.

TENDENCY TO SOCIALLY DANGEROUS ACTS AMONG PSYCHOLOGICALLY DISTURBED ADOLESCENTS AND YOUTH

T.Z.Rzayev

Center for Forensic Psychiatric Expertise, Ministry of Health of the Republic of Azerbaijan, Baku

The article provides information on a research study conducted to investigate the characteristics of antisocial behavior, the execution of socially dangerous acts, and the specific features of psychological disorders prevalent among psychologically disturbed adolescents and youth in Azerbaijan over the past 20 years. The research aimed to explore the criminal responsibility and sentencing possibilities for psychologically disturbed youth. A total of 363 criminal cases involving 339 psychologically disturbed adolescents were examined. The results of the investigation revealed a slight increase in the inclination of psychologically disturbed children and adolescents to commit crimes in recent years. It was noted that among psychologically disturbed youth aged 16 to 18, those under 16 were more likely to commit crimes. Individuals with intellectual disabilities predominated among those who committed crimes. It was also found that crimes against property accounted for the majority (47.4%) of offenses committed by psychologically disturbed youth. The study revealed that 73.3% of the individuals were in a conscious state when committing the crimes, and 8.7% had a history of repeated offenses during this age period. Additionally, 45.2% of psychologically disturbed youth had experienced a worsening of pathological psychiatric conditions leading to incarceration or imprisonment.

Müəlliflə əlaqə üçün:

Tural Zülfü oğlu Rzayev, *Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi "Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzi" publik hüquqi şəxsi, Bakı, Azərbaycan*

E-mail: dr.rzayev@hotmail.com